

Arbeid als beperkende factor

Tijd besparen door efficiëntie en uitbesteden op groeiende bedrijven

Negen veehouders van een studieclub verdiepten zich in de arbeid op hun melkveebedrijf. Gemiddeld realiseerden ze 274.000 kg melk per volwaardige arbeidskracht. Neventakken beïnvloeden de resultaten. 'Aan de spreiding binnen de bedrijven is te zien dat hier nog veel winst valt te behalen', stelt DLV'er Arjan Wink.

Groeien in bedrijfsomvang om een lagere kostprijs te kunnen realiseren. Dat is een veelgehoorde doelstelling. Er komt een punt dat arbeid de beperkende factor wordt. Negen veehouders brachten de hoeveelheid arbeid op hun bedrijf in kaart en kwamen tot een gemiddelde van 274.000 kg melkquotum per volwaardige arbeidskracht (1 v.a.k. = 2500 uur per jaar = 48 uur per week). 'De veehouders weten allemaal dat ze veel uren maken, maar dat ze gemiddeld amper drie ton melk rond kunnen zetten, daar waren ze wel heel verbaasd over', zegt Arjan Wink van DLV rundvee-advies. Als specialist in het maken van begrotingen voor bedrijfsplannen begeleidde hij de studiegroep. 'Veehouders die zeggen dat ze acht ton melk alleen vol melken geloof ik niet. Ze vergeten hierbij de meewerkende gezinsleden, de hoeveelheid loonwerk of dat ze de jongveefok uitbesteden.' Om de hoeveelheid arbeid in beeld te brengen vulden de leden van de studiegroep een vragenlijst in. Daarmee werd duidelijk hoeveel arbeid ze aan bepaalde werkzaamheden besteden. De overzichten van de dagelijkse werkzaamheden tonen dat de veehouders van de ruim tien uur per dag ongeveer de helft van de tijd besteden aan de vast terugkerende werkzaamheden als melken, voeren en de jongveeverzorging. Daarnaast beschreven de veehouders een gemiddelde werkdag in de zomer en in de winter. In deze dagindelingen zijn ook de meer specifieke werkzaamheden genoemd, zoals het schoonmaken van de melkstal, overleg met de voervertegenwoordiger en snoeiwerkzaamheden op het erf. Gemiddeld molken de bedrijven 670.000 kg quotum vol en hadden ze de beschikking over 56 hectare cultuurgrond (tabel 1). De meeste deelnemers hadden een neventak, variërend van twintig ooiën tot een bijbaan in het loonwerk of de klauwverzorging. Het aantal uren dat de ondernemer zelf op zijn bedrijf be-

	bewerkingskosten		
	hoog	laag	gemiddeld
bedrijfsomvang			
melkquotum (kg)	375.000	910.000	674.923
oppervlakte grond (ha)	49	78	56
aantal melkkoeien	45	120	78
aantal stuks jongvee	40	80	62
arbeidsbezetting			
ondernemer (uren per week)	90	65	69
overige (uren per week)	35	15	35
uren per 100 kg melk	1,72	0,46	1,00
arbeidskosten per 100 kg melk (€)	34,4	9,1	20,0
kg melk per v.a.k.	145.349	546.875	274.047
bewerkingskosten (€)			
arbeidskosten ondernemer (per jaar) ¹⁾	93.600	67.600	92.791
loonwerk/betaalde arbeid (per jaar) ²⁾	9.081	25.744	15.898
mechanisatiekosten (per jaar)	32.109	32.011	26.627
totaal bewerkingskosten (per jaar)	134.790	125.355	136.294
bewerkingskosten per 100 kg melk	35,94	13,78	20,19

¹⁾ aantal uren arbeid x 20 euro per uur

²⁾ werkelijke kosten op basis van bedrijfsboekhouding

Tabel 1 – Overzicht van bedrijfsgegevens van de leden van de studiegroep, ingedeeld naar bewerkingskosten

steedt, kwam op 69 per week. Hij verzet hiermee werk voor ruim 1,4 v.a.k. Gemiddeld 35 uur arbeid per week werd uitgevoerd door andere arbeidskrachten zoals een meewerkende partner, vader, stagiair of een vaste medewerker. 'Arbeid blijft een moeilijk in te schatten factor en door de neventakken zijn de gegevens minder zuiver. Dat neemt niet weg dat de afwijking die hierdoor ontstaat nooit het verschil veroorzaakt tussen de gerealiseerde 274.000 kilogram melk en de wenselijke 600.000 kilogram melk per v.a.k.', stelt Wink.

Tijdens het bespreken van de resultaten, zoals in tabel 1 genoemd, bleek dat de veehouders niet de indruk hadden meer uren in het bedrijf te steken dan berekend. Wel was het aantal uren van de overige arbeidskrachten confronterend. De verkaveling van de grond, de huisvesting van het vee en de capaciteit van de melkinstallatie zorgen voor de spreiding binnen de bedrijven. De eerder genoemde neventakken resulteren in een grotere variatie tussen bedrijven onderling.

Leuke werkzaamheden

Wink twijfelt niet aan de noodzakelijke groei naar een bedrijfsgrootte van minimaal 600.000 kilogram melk om rendabel te kunnen werken. 'De vraag is echter hoe ondernemers deze groei kunnen realiseren. Veehouders kunnen er niet omheen dat de

Gijsbert Vink uit Halfweg: 'Er is meer dan alleen werken op de boerderij'

'Zeven ton melk per persoon? Dat kun je wel vergeten, als je echt alle arbeid meeneemt dan kom je daar niet aan', zegt studieclubdeelnemer Gijsbert Vink (41) uit Halfweg. Met 65 melkkoeien melkt Vink een quotum van 575.000 kg melk vol. Zelf werkt hij gemiddeld 65 uur in de week op zijn bedrijf, voor de werkzaamheden van zijn vrouw en een stagiair rekent hij samen elf uur per week. 'Voor mij is dit ook het maximum aantal uren dat ik in mijn bedrijf wil steken. Er is meer dan alleen werken op de boerderij, zoals mijn gezin, sporten en verschillende bestuursfuncties.' Voor Vink is groei dan ook onlosmakelijk verbonden met de vraag of dit ook meer arbeidsuren met zich meebrengt. 'Vorig jaar hebben we een nieuwe jongveestal gebouwd. Ten opzichte van de oude grupstal bespaar ik nu drie kwartier per dag. Bij de melkkoeien werken we met voorraadvoeding, daardoor hoef ik maar één keer per week te voeren.'

Op basis van de DLV-berekening haalt Vink ruim 380.000 kg melk per v.a.k. De bewerkingskosten van 16 cent per kg melk liggen onder het gemiddelde. De samenwerking met de burens bij het inkuilen en het werken met tweedehandsmachines verklaren volgens Vink de lage loonwerk- en mechanisatiekosten.

'Ik denk dat het heel goed is bewust met arbeid bezig te zijn. Daar helpt de studieclub bij.'

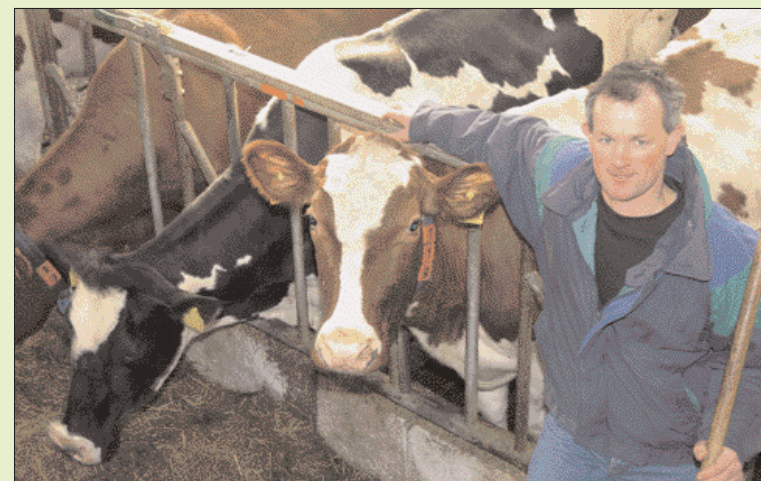

Barend Koster uit Amstelveen: 'Ik stel prioriteiten bij het plannen van mijn werk'

In de berekening van DLV is Barend Koster (42) uit Amstelveen een positieve uitschieter met bijna 550.000 kg melk per v.a.k. 'Het is moeilijk te zeggen waardoor de verschillen tussen de bedrijven ontstaan', stelt Koster. 'De arbeidsefficiëntie ligt, denk ik, voor een groot deel aan je eigen instelling. Ik stel prioriteiten bij het plannen van m'n werkzaamheden en, wat er ook gebeurt, de koeien gaan voor alles.' De veehouder omschrijft zichzelf niet als een echte fokker, maar legt wel de nadruk op de verzorging van het vee. Voor de meeste landwerkzaamheden schakelt Koster de loonwerker in. Maaien, schudden en kunstmest strooien doet hij zelf. 'Als je de rekening ziet, schrik je, maar omdat ik in principe ruim negen ton alleen vol melk zie je de loonwerkkosten niet zo duidelijk terug in de bewerkingskosten per kg melk.'

Koster geeft aan dat hij bij iedere mogelijke investering nadenkt over de arbeid die deze met zich meebrengt. 'Ik voer nu met een blokkendoseerwagen en dat kan denk ik niet sneller. Het jongvee wordt ook machinaal gevoerd. Het enige wat misschien nog zou helpen is een kalverdrinkautomaat, maar daarmee ben je alleen flexibeler en spaar je niet echt arbeid uit.'

De manier waarop de arbeid nu beschreven is samen met DLV geeft, volgens Koster, een representatief beeld van de situatie op zijn bedrijf. 'Maar vergeleken met het hightech-bedrijf waar gestreefd wordt naar 700.000 kg melk met een vijftigjarige werkweek, liggen onze resultaten wel een stuk lager.'

vaste kosten stijgen en de marge per kg melk daalt. Tien jaar geleden was de keuze tussen loonwerk en eigen mechanisatie een belangrijke economische afweging. Tegenwoordig krijgt de arbeid op het bedrijf een steeds belangrijkere rol.'

Volgens Wink maken jonge veehouders in de huidige tijd, min of meer gedwongen, duidelijke keuzen in het werk dat ze uit willen besteden. 'In de gesprekken met de studiegroep bleek dat veehouders vaker kiezen voor het werk dat ze leuk vinden om te doen. Een van de veehouders besteedt het mollen vangen, koeien scheren en klauwbekappen uit. Hij investeert daarentegen niet in de melkstal, dan melkt hij liever 2,5 uur.' Het voorbeeld van de machineboer en de koeienboer komt hier om de hoek kijken. 'Sommige veehouders besteden de ruwvoerwinning uit, terwijl anderen het heerlijk vinden om zelf gras te kunnen maaien. Maar als ze een opraapwagen kopen en vervolgens het werk niet aan kunnen, dan heb je toch de verkeerde keuze gemaakt.'

Uit de discussie tussen de leden van de studiegroep bleek dat de veehouders denken arbeid te kunnen besparen door de arbeidsefficiëntie bij de dagelijkse werkzaamheden – zoals het melken en voeren – te verhogen. Ook een groter aandeel loonwerk, het uitbesteden van de jongveeopfok, het afstoten van grond op afstand en samenwerking met collega's werden genoemd als voorbeelden van arbeidsbesparing. Of en hoe aanpassingen doorgevoerd worden, is sterk bedrijfsafhankelijk. Wink: 'Ze rijden na een avond met de studieclub echt niet naar huis met de gedachte een voermengwagen aan te schaffen om arbeid te besparen. Iets moet passen binnen het bedrijf. Het belangrijkste van dit soort discussies is dat veehouders over de factor arbeid aan het denken worden gezet. Aan de spreiding binnen de bedrijven is te zien dat hier nog veel winst valt te behalen.'

Christel van Raay